

Jasná budúcnosť z knihy Daniel

Vernosť, alebo fanatizmus?

Vernosť, alebo fanatizmus?

Daniel 3. kapitola

Kráľ Nebúkadnecar zhotovil zlatú sochu šesťdesiat lakt'ov vysokú, šesť lakt'ov širokú. Dal ju postaviť v údolí Dúra v Babylone. Dan 3,1

Príbeh o soche z 2. kap. pokračuje v 3. kap. Kráľ svoj sen zhmotnil, a to tak, aby to vyjadrovalo jeho predstavy a plány. 3. kap. knihy Daniel prezrádza Nebúkadnecarovo želanie, aby jeho kráľovstvo trvalo večne. Pokúsil sa zmeniť Božie rozhodnutie a presadiť svoju víziu politicko-náboženskou mocou. Všetkých chce prinútiť k súhlasu so svojou víziou. V tomto príbehu chýba Daniel a text sa o ňom nezmieňuje. Zdá sa však, že Nebúkadnecarovi jeho neprítomnosť neprekáža, alebo môže byť pre neho vítaná. Daniel by totiž mohol už svojou prítomnosťou prekaziť realizáciu tejto vízie. Do pozornosti kladie kráľ svoju hru – slávnosť „jediného správneho“ náboženského systému. Ľud môže robiť len to, čo je predpísané a nariadené. To je základná črta babylonského náboženstva. Nebúkadnecarovo náboženstvo, keďže pochádza z človeka, neznesie odlišnosť. Je dovolené len myslieť a konať to, čo je v súlade s názorom kráľa. Kráľ sa snaží dosiahnuť „ideál“, aby všetci vo svojom chovaní boli jednotní a pre dosiahnutie svojho modelu je ochotný použiť čokoľvek. Prostriedok, ktorý používa na dosiahnutie „správnej viery“ je oheň, rozpálená pec. Tento „silný argument“ však ukazuje viac na kráľovu slabosť ako na silu.

Pozrime sa bližšie na túto zlatú sochu. Jej výška bola 60 lakt'ov a šírka 6 lakt'ov. Jeden lakť meral cca 45-60 cm. Predstavoval vzdialenosť od lakťa ku koncom prstov žijúceho panovníka, čo bol dôvod rozdielnosti rôznych lakt'ov. Použitie čísla 60 vychádza z určitých kultúrnych súvislostí. Sumersko-akkádska číselná sústava bola šesťdesiatková, v protiklade k sústave

egyptskej, ktorá sa u nás používa dodnes. Je zaujímavé, že táto šesťdesiatková sústava pretrvala aj v našom rozdelení času (60 minút, 60 sekúnd), v stupňoch kruhu, v používaní tuctu, atď. Keď prorok Ezechiel hovorí o trstine, ktorá má 6 lakt'ov (3 metre), tiež to prezrádza babylonský vplyv (Ez 40,5). Rozmer 60 x 6 lakt'ov naznačuje, že ide skôr o akýsi obelisk. Mimoriadna výška stavby v každom prípade dokazuje nadmieru pyšnú moc a má uchvátiť návštevníkov. Výber čísla 60 však skrýva aj iný význam. Číslo 60 v babylonskej číselnej symbolike predstavuje myšlienku jednoty. Keď sa Nabuchodonozor rozhodol postaviť sochu 60 lakt'ov vysokú, myslel predovšetkým na jednotu, ktorú toto číslo predstavovalo – jediné kráľovstvo, jediné náboženstvo. Túto snahu o jednotu dokazuje aj nedávno objavená doska s klinovým písmom pochádzajúca z jedenásteho roku jeho kraľovania (r. 595–594 pred Kr.). Podľa tohto svedectva bola jednota kráľovstva ohrozená vzbúrou. Pohľad na sochu z planiny Dúra musel byť výnimočný, pretože krajina okolo Babylonu je rovinatá, zlatá tridsať metrov vysoká socha sa na nej musela vynímať. A túto sochu nechal postaviť Nebúkadnecar na uctievanie, aby všetkým znázorňovala večnosť Babylonskej ríše.

Babylonský komplex

Tieto uchvatiteľské chůtky babylonského kráľa nám pripomínajú spôsoby starého Babylona. Podobnosť medzi nimi naznačuje aj použitie rovnakého slova *bikah* (pole, rovina) v úvode oboch častí (1 Moj 11,1.2; porovnaj Dan 3,1). Ide teda o rovnaký typ krajiny, ktorá tu slúži ako pozadie dvoch udalostí. Veža aj socha sú postavené „na rovine“, čo vyvoláva predstavu nekonečnosti krajiny rozprestierajúcej sa na stovkách kilometrov. V oboch prípadoch je potrebný priestor, aby mohol zhromaždený dav spoločne uctievať sochu. Je dokonca veľmi pravdepodobné, že obidve udalosti sa odohrávajú na rovnakom mieste. V každom prípade však ide o rovnakú geografickú

oblasť, o Babylon. Ak vezmeme do úvahy trochu nejasný výraz „rovina v zemi Sineár“ použitý v 1. knihe Mojžišovej 11,2 s významom „krajina Babylona“, môžeme z toho usudzovať, že sa dá vzťahovať aj na postavenie sochy „na poli Dúra v krajine Babylona“ (Dan 3,1). Je to tá istá rovina. Archeologické výskumy v tejto oblasti potvrdili Danielovo rozprávanie, pretože objavili miesto, ktorého arabský názov Tolul Dura (pahorok Dúra) ešte pripomína bývalé pomenovanie. Toto miesto sa nachádza 5 km južne od bývalého Babylona pri rieke Dúra, ktorá sa vlieva do Eufratu. Pri vykopávkach sa dokonca našiel podstavec 6 metrov vysoký s plochou 14 m², ktorý mohol slúžiť ako podstavec sochy.

Uctievanie

^{2.} *Kráľ Nebúkadnecar dal zvolať satrapov, predákov, miestodržiteľov, radcov, správcov pokladu, sudcov, úradníkov, všetkých hodnostárov krajiny, aby prišli na posviacku sochy, ktorú dal postaviť.*

^{3.} *Vtedy sa zhromaždili satrapovia, predáci, miestodržiteľia, radcovia, správcovia pokladu, sudcovia, úradníci a všetci hodnostári krajiny na posviacku sochy, a postavili sa pred ňu.*

^{4.} *Hlásateľ nahlas volal: Prikazuje sa vám, ľudia, národy a národnosti:* ^{5.} *Vo chvíli, keď začujete zvuk rohu, pišťaly, citary, harfy, lutny, gájd a ostatných hudobných nástrojov, musíte padnúť a klaňať sa zlatej soche, ktorú dal postaviť kráľ Nebúkadnecar.* ^{6.} *Kto nepadne a nebude sa klaňať, v tú istú hodinu má byť uvrhnutý do rozpálenej ohnivej pece.*

^{7.} *Preto, keď rozličné národy počuli zvuk rohu, pišťaly, citary, harfy, lutny, gájd a ostatných hudobných nástrojov, všetci ľudia, národy a národnosti padli a poklonili sa zlatej soche, ktorú kráľ Nebúkadnecar dal postaviť. Dan 3,2-7*

Každý z týchto zoznamov je dlhý. Satirický podtón v ich opakovaní je zámerný; má vyniknúť formálnosť uctievania, ktoré je spustené na kráľov príkaz. Svoju úlohu, ktorá nie je

práve zanedbateľná, tu má aj hudba. Orchester je dobre vybavený mnohými nástrojmi „všetkého druhu“. Sú tu spomenuté tri dychové a tri strunové hudobné nástroje, čo svedčí o precíznej organizácii obradu uctievania. Všetko je vymerané a na svojom mieste. Štruktúra obradu zachraňuje aspoň formu, keď už chýba hĺbka. Tento dôraz na organizáciu často prezrádza viac či menej vedomú snahu nahradiť vnútornú prázdnotu sústredením sa na formu. Čím menej sa rozmýšľa a verí, tým viac práce majú byrokрати so štruktúrami a smernicami. Formalizmus babylonského náboženstva nahrádza duchovnú prázdnotu. Preto je hudba v tomto prípade tak dôležitá. Nadšenie, ktoré vyvolajú tieto hudobné nástroje, aspoň vzbudia zdanie náboženského cítenia.

Staroveké národy poznali moc tohto umenia a vedeli ju využiť na to, aby nadchli veriacich alebo priviedli veštcov do extázy, čím umelo vyvolávali mystické zážitky. Nie náhodou sa počúvanie hudby spájalo s užívaním drog alebo rôznymi zmrzačovacími praktikami, ktoré mali privodiť extázu, čo bolo znakom spojenia s bohom. Všetko sa odohrávalo predovšetkým na úrovni citov a nervového systému. Úspech bol zaručený okamžite a bez problémov. Ešte aj dnes, a možno viac ako inokedy, sa využíva tento vplyv vďaka účinnosti masmédií. Početné davy sa zoskupujú okolo hudobníkov a spevákov, ktorí sa stali najväčšími zvodcami a manipulátormi našej doby. V tej chvíli prestávame myslieť a uchvátení šarmom hudby na všetko zabúdame. Slová a ducha posolstva už vôbec neberieme vážne. Ak sa nechceme jedného dňa ocitnúť v dave klaňajúcom sa modle, do uctievania musí byť zapojená celá naša bytosť. Ani na poli Dúra sa kňazi nezaťažujú dokazovaním, či vysvetľovaním. Na to, aby sa mohlo začať uctievať, úplne postačí hudba. Náboženstvo sa tu prežíva v danom okamihu. Tento rozmer prítomnosti je niekoľkokrát zreteľne naznačený.

Pripomeňme si, že kniha Daniel bola napísaná pre posledný čas dejín sveta. *Ty však, Daniel, ukry tieto slová a zapečat' knihu až po posledný čas! Mnohí budú skúmať a poznanie sa rozmnoží. Dan 12,4* Pri jej študovaní objavíme v jej dvanástich kapitolách sedem proroctiev a sedem príbehov. Proroctvá hovoria o vyvrcholení dejín. Ježiš Kristus povedal, že nikto nepozná deň ani hodinu jeho príchodu. Tak ani kniha Daniel a jej proroctvá nám čas Ježišovho príchodu neoznamujú. Keď vám teda niekto povie, že koniec sveta nastane 12. decembra 2012, neverte mu. Proroctvá len podávajú udalosti v časovom slede, takže môžeme vedieť, že sa koniec blíži. Môžeme teda poznať udalosti, ktoré sa ešte iba stanú. A to je zmysel proroctiev – zjaviť budúce udalosti, aby sme sa mohli pripraviť. Proroctvá hovoria, kedy príde a príbehy, ako sa na príchod pripraviť. Príbehy nám ukazujú charakterové vlastnosti potrebné pre čas konca. To potvrdzujú aj niektoré príklady, ktoré namiesto „doby konca“ používajú termín „záverečná kríza“. Keď sa teda zaoberáme 3. kapitolou knihy Daniel, neštudujeme iba historickú udalosť, ktorá sa stala vo veľmi vzdialenej minulosti, ale tiež udalosť, ktorá hovorí niečo o záverečnej kríze. 3. kap. knihy Daniel hovorí o veľkej soche z roviny Dúra. Hovorí o vnútenej bohoslužbe. Líči tyranizovanie ľudského úsudku. Rozpráva o uzákonení bohoslužby. O tom svedčí Daniel 3,4: *Hlásateľ nahlas volal: Prikazuje sa vám, ľudia, národy a národnosti: Rozkaz bol jednoznačný, nedovoľoval výber. Slobodná vôľa človeka bola spútaná. Bolo to nariadenie zahŕňajúce každého v Babylonskej ríši. Mocný vládca sveta vnútil bohoslužbu. Na programe bola otázka poslušnosti. Všetci sa museli pokloniť soche a nerešpektovať Božie prikázania. Celá ríša, štát aj cirkevné zložky vnútili toto nariadenie.*

Zjavenie 13,15-17 hovorí o podobnom rozkaze, ktorý tiež bude nariaďovať vnucovanú bohoslužbu Božiemu ľudu na konci času. Trest za neposlušnosť tohto rozkazu bude smrť. V 2. kap.

knihy Daniel predstavovala zlatá hlava Babylonskú ríšu. Keď sa babylonskí vládcovia poklonili soche (Dan 3), v skutočnosti vzdali česť kráľovi Nebúkadnecarovi. V starom Babylone bol kráľ považovaný za jedného z bohov. V starom Babylone sa spojil štát s cirkvou, aby znásilnil svedomie a vnútil bohoslužbu. Toto nás upozorňuje na záverečnú krízu na konci času.

Chaldejci žalujú

Znova, tak ako v 1. kapitole, sa Židia odlišujú svojim revolučným správaním. Text nám nehovorí, kde sú a ako dávajú najavo svoj odpor. Bud' sú zavretí vo svojej komôrke a sú jediní neprítomní na rovine Dúra, alebo sú prítomní, ale pretože sa neklaňajú ako všetci ostatní, okamžite na seba upútajú pozornosť. Sú jediní stojaci v dave. Kapitola hovorí len o prípade troch Židov. Daniel a ostatní Židia sa nespomínajú. Ak sa Chaldejci zameriavajú výlučne na týchto troch, je to predovšetkým preto, že práve im bola zverená správa Babylona. To nemohli zniesť Chaldejci, domáci v tejto krajine, pretože ich dobré postavenie bolo ohrozené. Za ich náboženskou a administratívnou horlivosťou sa skrýva žiarlivosť schopná zabíjať. Ich pseudo náboženská horlivosť nie je motivovaná úprimnou snahou uctievať nejakého boha. Ženie ich sebecká ctižiadosť. Svedčí o tom aj trojbodová žaloba, ktorá sa týka skôr kráľa ako ich boha: *Títo mužovia, kráľ, neberú ohľad na teba, tvojich bohov neuctievajú a zlatej soche, ktorú si dal postaviť, sa neklaňajú.* (v. 12). Ich postup je viac politický ako náboženský. Hlavný záujem žalobcov nie je sústredený ani tak na uctievanie sochy, ako skôr na snahu poškodiť Židom a dostať sa na ich miesta, po ktorých závistlivo poškúľovali. Za horlivosťou donášacov sa ukrýva smrtiaci zámer, ktorý je schopný bezohľadne zlikvidovať protivníka, nech to stojí čokoľvek. Táto myšlienka zaznieva v celom texte. Daniel, jeden z hodnostárov, mal vyššie

postavenie ako oni, a preto nepodliehal ich kontrole. Je takisto možné, že v tom čase sa Daniel pre svoje služobné povinnosti zdržiaval niekde inde. Daniel uniká moci Chaldecov nielen pre svoje vysoké postavenie v štátnej správe, ale aj vďaka svojej neprítomnosti.

Traja odmietajú

Prečo sa Sadrach, Mézach a Abednégo nepoklonili? Prečo sa nepodriadili príkazu vládcu? Na roviny Dúra postavil Nebúkadnecar sochu a nariadil modloslužbu. Pokloniť sa tejto soche znamenalo pošliapať Božie príkázania. A udalosti na tejto planine mali dokázať, že štátno-cirkevný zväzok má právo vydať Božiemu ľudu príkaz, aby konal proti svojmu svedomiu. V tomto prípade išlo o prekročenie prvého a druhého príkázania Desatora: *Ja som Hospodin, tvoj Boh, ktorý som ťa vyviedol z Egypta, z domu otroctva. Nebudeš mať iných bohov okrem mňa!*

Neurobiš si vyrezávanú modlu ani podobu ničoho, čo je na nebi hore, čo je na zemi dolu, alebo čo je vo vode pod zemou! Nebudeš sa im klaňať ani im slúžiť, lebo ja som Hospodin, tvoj Boh, Boh horliaci, ktorý trestám nepravosť otcov na synoch, do tretieho a štvrtého pokolenia tých, ktorí ma nenávidia, a preukazujem milosť tisícim, ktorí ma milujú a zachovávajú moje príkázania. (2.Moj 20, 3-6) Keby Sadrach, Mézach a Abednégo poslúchli štátne nariadenie a poklonili sa soche, prestúpili by prvé a druhé príkázanie. A tak poslúchať Boha znamenalo neposlúchať Nebúkadnecara. Títo traja boli považovaní za vlastizradcov, za protištátne živly, ktoré sa dopustili bezzákonnosti. Boli obžalovaní a predvolaní pred kráľa.

Náboženstvo okamihu a náboženstvo vzťahu

Nebúkadnecarovo a chaldejské náboženstvo je náboženstvom okamihu: *Teraz, ak ste ochotní vo chvíli, keď počujete zvuk*

rohu, pišťaly, citary, harfy, lutny, gájd a ostatných hudobných nástrojov padnúť a pokloniť sa soche, ktorú som dal urobiť, dobre. Ale ak sa nebudete klaňať, v tú hodinu vás hodia do rozpálenej pece. Aký boh by vás mohol vyslobodiť z mojich rúk? (v. 15). Pre neho má význam len prítomná chvíľa a na budúcnosť nemyslí. Aký boh by vás mohol vyslobodiť z mojich rúk? Židovské náboženstvo sa naopak zameriava na budúcnosť. ...nás Boh, ktorého vzývame, nás môže vyslobodiť z rozpálenej ohnivej pece, a vyslobodí nás aj z tvojej ruky, kráľ. (v. 17). Židia dokonca pokračujú. Na kráľovo „ak nie“ (v. 15), ktoré uvádza jeho okamžitú hrozbu, odpovedajú svojim „ak nie“ (v. 18), ktorým uvádzajú svoju ochotu podstúpiť riziko viery, a ktoré mieri ďalej ako na blízku budúcnosť. Kráľovo „ak nie“ prezrádza automatické a zákonné náboženstvo: „...ak sa nebudete klaňať, ...budete uvrhnutí“ (v. 15), zatiaľ čo židovské „ak nie“ ukazuje na náboženstvo slobody a milosti: Ale ak nie, vezmi na vedomie, kráľ, že tvojich bohov nebudeme vzývať a zlatej soche, ktorú si dal postaviť, sa nebudeme klaňať (v. 18). Takéto správanie kráľ nechápe a uvedomuje si iba to, že nad týmito židovskými zajatcami nemá moc. Na ponuku náboženstva okamihu odpovedajú Židia očakávaním budúcnosti. Na hrozbu trestu odpovedajú vernosťou a statočnosťou. V tom je celý rozdiel medzi modloslužbou a izraelským náboženstvom. Modlárstvo je viera, ktorá pochádza zdola, viera na úrovni človeka a podľa jeho predstáv. Je to náboženstvo modly – neživej veci, ktoré môže byť manipulované ako nástroj automatického požehnanja alebo zlorečenia. Izraelské náboženstvo je naopak zjavenie zhora, zjavenie živého Boha, s ktorým má človek osobný vzťah dôvery, ale aj otázok. A preto, aj keď Boh nezachráni, aj keď nepožehná, veriaci mu ostáva verný a napriek všetkému ho ctí. Nebúkadnecar im dáva možnosť brániť sa, uvádza dôvody a hrozí. Márne. Židia, ako hovorí text, odmietajú odpovedať: Šadrach, Měšach a Abéd-Negó odpovedali kráľovi

*Nebúkadnecarovi: Na to ti nemusíme odpovedať ani slovo.
(Dan 3,16)*

Tí traja vedeli, čo urobia ešte predtým, ako prišli na rovinu Dúra. Skôr ako prišli pred zlatú sochu, rozhodli sa vo svojom srdci. Potom už na planine Dúra Mézach nestrkal do Abednéga a nehovoril mu: „Pozri sa, každý sa klania! Čo urobíme?“ To im bolo jasné už predtým. Už pred príchodom na miesto vedeli, čo urobia. Nehľadiac na to, čo sa stane, chceli byť verní Bohu.

Aj v našom živote musíme robiť podobné rozhodnutia. Ak však čakáme až do rozhodného okamihu, môže sa stať, že budeme ovplyvnení davom, aby sme obetovali zásady svedomia a vzdali sa vernosti Bohu. Existuje tlak prostredia, ktorý ovplyvňuje. Keď nie sme vopred pevne rozhodnutí, čo urobíme, ovplyvní nás, aby sme obetovali čestnosť, zásadovosť či vernosť. Tí traja boli rozhodnutí už skôr.

Sú niektorí kresťania, ktorí šíria falošný, aj keď populárny dojem: „Ak zostanete verní Bohu, nestretne vás v živote žiadny problém.“ Títo kresťania tvrdia, že keď prijmete Ježiša, váš život sa bude podobat' prechádzke ružovým sadom. Môžeme hovoriť ľuďom, že po prijatí Ježiša sa stane ich život prechádzkou ružovým sadom? Je ťažko pripustiť takéto tvrdenie, keď sa pozrieme na týchto troch Židov, ako stoja pred rozpálenou ohnivou pecou! Museli čeliť skutočným problémom. K tomu nás vedie kresťanstvo. Problémy neodstraňuje, ale dáva silu prekonať ich. Rozdiel medzi kresťanom a nekresťanom nie je v tom, že prvý nikdy neochorie a druhý áno, že prvý nemá finančné či rodinné problémy a druhý ich má aj za neho. To nezodpovedá posolstvu Biblie. Písmo predstavuje kresťana ako toho, ktorý v Kristovi a s jeho pomocou čelí skutočným problémom. Písmo predstavuje Krista ako toho, ktorý je s tromi Židmi v probléme, v ťažkostiach a v konflikte. Nie ako toho, ktorý celý problém odstraňuje. Kristus je s tými, ktorí sú v „ohni“. Pomáha tým,

ktorí sú ako ľudia slabí a krehkí. S touto vierou títo traja stoja pred Nebúkadnecarom.

Vtedy Nebúkadnecar vzkypel zlosťou a výraz jeho tváre sa voči Šadrachovi, Méšachovi a Abéd-Negóvi zmenil. Rozkázal rozžeraviť pec sedemkrát viac, ako sa zvyčajne kúrilo. Dan 3,19

Nebúkadnecar stráca nad sebou kontrolu. Na pokojnú istotu Židov reaguje kráľ hnevom a násilím. Nariaduje rozpáliť pec „*sedemkrát viac*“ (v. 19), čo je idiomatický výraz, ktorý hovorí, že ju rozpálili na maximum, ako by už predtým nestačila na upálenie. Židia sú teda vrhnutí do pece tak, ako boli. Táto unáhlenosť, za ktorú zaplatil kráľ dokonca aj životmi katov (v. 22) dokazuje, ako je vyvedený z miery. Je tiež znakom jeho úzkosti a zmätenosti. Niečo sa mu vymyká z rúk a on má strach. Zdá sa, že očakáva zázrak, ktorého sa zároveň desí. Je prvý, kto vytušil neuveriteľné, a prvý, kto reaguje. Vo chvíli, keď traja Židia „*padli doprostred ohnivej pece rozpálenej poviazaní*“ (v. 23), spozoruje Nabuchodonozor „*štyroch mužov nepoviazaných, ktorí slobodne chodia prostred ohňa*“ (v. 25). Nielenže sa nezranili a nemajú putá – „*nieto na nich porušenia*“ (v. 25) – ale sa aj pohybujú. Text s istou dávkou humoru opisuje troch Židov zbavených pút, ako sa prechádzajú v peci. To, že ich kroky sledujú vydesení hodnostári je dôkaz, že Boh, ktorý sa posmieva ľudskej moci, urobil zázrak. Objavila sa aj štvrtá osoba. Nabuchodonozor začína tušiť, že tento zázrak má spojitosť s prítomnosťou tohto zvláštneho neznámeho. Je tak prekvapený jeho zjavením, že ešte chvíľu napäto vyčkáva, pozoruje ho a potom sa ozve: „*...a ten štvrtý je na pohľad podobný synovi bohov*“ (v. 25). Nabuchodonozor dospel k záveru, že táto osoba môže mať len božský pôvod. Vyzýva troch mládencov, aby vyšli z pece. Tým priznáva svoju porážku. Musí sa zmieriť s tým, že sú živí a schopní sami vyjsť. Pokorený kráľ chápe, že stojí zoči-voči mimoriadnemu

Bohu. Nabuchodonozor nemôže nemyslieť na svoj predošlý sen. Uvedomuje si, že ide o toho istého Boha. Výraz „*Najvyšší Boh*“ (v. 26), ktorý tu používa, pripomína jeho predošlé vyznanie „*Boh bohov*“ (2,47).

Židia mlčia. Namiesto nich hovoria iní a svedectvo je o to mocnejšie. Na predchádzajúce žaloby Chaldejcov kráľ teraz odpovedá chválou. Kráľovo nariadenie uctievať sochu (v. 10.12) nahrádza teraz nariadenie nerúhať sa Bohu Židov (v. 29). Kráľ sa opäť neodvažuje obrátiť priamo na Boha. Tvárou v tvár tomuto Bohu koná a hovorí, akoby sa nič nestalo. Videl štyroch mužov a zaujal ho najmä ten štvrtý (v. 25). A predsa volá len tých troch, štvrtého neberie na vedomie. Svoj prejav začína formulkou, ktorá tradične uvádza modlitbu: „*Nech je požehnaný Boh...*“ (v.28). V skutočnosti zostáva len v úlohe nezaujatého a nestranného pozorovateľa. Jeho teológia je správna. Nebúkadnecar definuje tohto Boha ako jediného a toho, ktorý zachraňuje. Podľa neho však tento Boh existuje a vstupuje do vzťahu len so Židmi. Tento Boh nie je jeho Bohom. Nie je Bohom v absolútnom zmysle slova. Tento duch lokálpatriotizmu v Nebúkadnecarovom náboženstve sa dá vycítiť aj v jeho reči: *Nech je požehnaný Boh Šadrachov, Měšachov a Abéd-Negov, ktorý poslal svojho anjela a zachránil svojich služobníkov, ktorí Mu dôverovali. Prestúpili príkaz kráľov, ale vydali vlastné telá, aby nemuseli vzývať a uctievať boha okrem svojho Boha.* (v. 28).

Podľa Nebúkadnecara je izraelské náboženstvo kmeňovou záležitosťou. Postoj Židov si vykladá ako hrdinský a odvážny čin ľudu, ktorý je verný svojim vlastným hodnotám, a nie ako akt viery voči najvyššiemu, jedinému skutočnému Bohu. Nebúkadnecar konštatuje, že tento Boh je silný, ba mocnejší než ostatní bohovia: „*...nieto iného boha, ktorý by mohol vytrhnúť ako on*“ (v. 29). To ho ale nezaväzuje. Vôbec nerozmýšľa o obrátení a zmene svojho náboženstva. Človek

môže byť nejaký čas užasnutý, ba aj znepokojený silou a veľkosťou dôkazu, môže uznať, že ide o niečo nadprirodzené a jedinečné, čo nikde inde nenájde, a predsa si môže zachovať odstup a držať sa hesla: „Nech si každý verí podľa svojho náboženstva“. Dôvod tejto ľahkomyselnosti je jednoduchý. Náboženstvo so svojimi hodnotami a tradíciami sa tu posúva na sociologickú úroveň. Preto aj kráľ zostáva na svojom a nevystavuje sa riziku odlúčenia alebo konfrontácie so svojim náboženstvom. Na prijatie pravdy, a jej skutočné prežívanie v konkrétnych životných podmienkach, je potrebná veľká odvaha. Každý vie, že určitý zvyk v myslení, konaní, jedení alebo pití je zlý, ba až škodlivý. A predsa sa takmer nikto nemení. Človek je už raz taký. Je jednoduchšie pokračovať vo svojom omyle, aj keď sme si ho vedomí, ako s ním prestať a kráčať podľa pravdy. Čím lepšie zapadneme do spoločnosti a čím lepšie sa tam cítíme, tým ťažšia je zmena. Pre kráľov, kňazov, politikov, boháčov a všetkých úspešných, pre tých, čo zapadli do určitého kolobehu a ktorí majú určité vážené postavenie, je takéto dobrodružstvo ťažko pochopiteľné. Nad to všetko kráľ vydáva dekrét, ktorým uznáva židovské náboženstvo. Odteraz pod hrozbou smrti nesmie nikto zlorečiť Bohu. Situácia sa obrátila. Kráľ sa rovnakými slovami obracia na rovnaké publikum ako na začiatku príbehu: „...každý človek, z ktoréhokolvek národa, ľudu alebo jazyka...“ (v. 29). Predtým táto výzva nútila uctievať sochu, teraz núti rešpektovať iné náboženstvo. Nie je to preto, že by Nebúkadnecar zrazu pochopil význam tolerancie. Jeho nový dekrét nemá v úmysle rešpektovať odteraz všetky náboženstvá. Ide len o náboženstvo Židov. A čo ostatné? Vzhľadom na všetky Nebúkadnecarove víťazstvá sú v Babylone zastúpené najrôznejšie náboženské smery. Prítomné sú tu „všetky národy“. Samozrejme, len izraelské náboženstvo sa odlišilo svojou vzbúrou, preto si zaslúži zvláštne miesto. No postavenie, ktoré kráľ udeľuje židovskému náboženstvu, iba dokazuje, že svoju pravdu stále

pokladá za väčšiu ako ostatné. To je hlavný dôvod zmeny jeho myslenia. Vyhlásenie dekrétu nevyplýva z jeho želania byť tolerantný, ale z odhalenia skutočnosti, ktorá ho znepokojuje. Dokazuje to hrozba trestu smrti v jeho nariadení. V skutočnosti sa táto horlivosť mení na hroziaci prst a ukrýva útek pred zodpovednosťou voči Bohu. Považovať náboženské násilie za výraz hlbokého presvedčenia je falošná cesta. Zabíjanie a vojny, mučenie a inkvizícia a všetky ďalšie formy útlaku v mene náboženstva nie sú znakom viery, ale naopak, príznakmi duchovnej nízkosti a úzkosti. Na zaplnenie prázdnoty sa to nepodstatné stáva samotným bohom a zabíja. Od Kainovho zločinu, prvého zločinu náboženskej neznášanlivosti, dejiny ustavične upozorňujú na toto nebezpečenstvo. Kain nezabil Ábela preto, že bol presvedčený o svojej vlastnej pravde a o Ábelovom omyle, ale skôr pre svoj náboženský neúspech. Kain nedokázal správne zareagovať na Božie upozornenie. Keby si Boh chcel vynútiť uctievanie, nemohol už na počiatku prinútiť anjelov, aby ho poslúchali? Nemohol ich už na počiatku zbaviť slobodného rozhodovania? Ak si Boh prial vynútenú bohoslužbu, urobil by tak na počiatku pred dlhými vekmi. Zariadil by to tak, aby ani Lucifer, ani anjeli nemali možnosť vzbúriť sa. Jedno z najzákladnejších biblických naučení je, že nás Boh obdaroval slobodnou vôľou. Aj keď sa ľudia nesprávne rozhodnú, Boh ich tejto slobody nezbavuje. Boh rešpektuje slobodné rozhodnutie.

Zmena?

Nebúkadnecar sa na základe viery troch Židov neobrátil, iba legalizoval ich náboženstvo. Náhly prejav dobrej vôle v skutočnosti iba zakrýva jeho rozpaky, je akýmsi prostriedkom na odpútanie pozornosti. Nébukadnecar si osobnou účasťou na povýšení troch Židov upokojuje svoje svedomie pred Bohom, ktorému neprestajne uniká. Pre Chaldejcov a Židov je tento záver poučný ešte v niečom inom. Použitie rovnakého výrazu

„v krajine Babylona“ (v. 30) na konci príbehu, tak ako aj v úvode (v. 1), naznačuje návrat k začiatočnému stavu. Všetky intrigy a postupy Chaldecov boli márne. Traja Židia ostali pracovať na svojom mieste a dokonca nie sú ani preložený, aby zachránili dobré meno kráľa a hodnostárov. Ich úspech sa prejavuje priamo na mieste a vychutnáva sa o to viac, že sa to deje pred zrakmi ich nepriateľov. Na konci skúšky, tak ako v predchádzajúcich kapitolách, stoja Židia ešte vyššie ako na začiatku. Predtým traja mládenci „boli“ v krajine Babylona, teraz sa majú „dobré“ v krajine Babylona. Predtým boli traja, teraz sú štyria. Zo skúšky vychádzajú o jedného obohatení. Rizikom, že všetko stratia, získali viac, ako mali predtým. Je to dokonalá ilustrácia paradoxu, ktorému učil Ježiš: „*Hľadajte však najprv kráľovstvo Božie a jeho spravodlivosť, a toto všetko vám bude pridané*“ (Mat 6,33). Židom nešlo o ich vlastný úspech. Mali iný cieľ. Odmietli svoje vlastné záujmy, svoje postavenie, ba aj život. Ich jediným zmyslom života, jediným šťastím a snažením bolo byť verní Bohu a uctievať ho. Božie kráľovstvo patrí tým, ktorí nehľadajú svoje vlastné záujmy. Božie kráľovstvo nie je odmenou spravodlivým za ich záslužné dobré skutky. Úspech Židov nás učí, že Boží dar prichádza ako prekvapenie a milosť pre toho, kto všetko stratil a nečaká, že to dostane naspäť. Paradoxne je odmenená len služba zadarmo, bez nároku na odmenu.

Záverečná kríza

Bude sa skúsenosť z 3. kap. knihy Daniel opakovať v celosvetovom meradle? Naozaj znovu príde na scénu diktátor svetového formátu ako o tom píše kniha Zjavenie Jána? Zopakujme si: Čo bolo postavené na rovine Dúra? Socha Babylona. Čo sa prihodilo? Všetci boli nútení k bohoslužbe, aby pod hrozbou smrti uctievali sochu Babylona. A teraz Zjavenie 13,15-17: *Dostala moc dať ducha do obrazu šelmy, aby tak obraz šelmy aj hovoril a spôsobil, aby boli usmrtení*

všetci, ktorí by sa neklaňali obrazu šelmy. Pôsobí aj to, aby všetci - malí aj veľkí, bohatí aj chudobní, slobodní aj otroci - dali si znak na pravé ruky alebo na čelá, aby nemohol kupovať ani predávať nikto, kto nemal znak mena šelmy alebo číslo jej mena. Čo sa stalo v čase starého Babylona? Bola vytvorená socha a každý, kto neuctieval sochu Babylona, mal byť zabitý. Tento princíp sa v posledných dňoch ľudských dejín zopakuje znova. Zjavenie opisuje túto budúcu dobu. Znova sa spojí cirkev so štátom. Znova bude pod trestom smrti vynucovaná bohoslužba. Knihy Daniel a Zjavenie Jána zreteľne objasňujú Božie plány a odkrývajú nepriateľskú stratégiu.

Otázky:

1. Čo hovorí táto kapitola o Bohu, jeho charaktere a jeho záujme o ľudstvo?
2. Čo hovorí táto kapitola o dobe konca a vývoji dejín pred koncom?
3. Čo hovorí táto kapitola o úspešnom kresťanskom živote? Ako môže pomôcť ľuďom riešiť ich životne problémy?